

НАТАЛІЯ КОНОНЕЦ

(Полтава)

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ: РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

Розглянуто проблему впровадження педагогічних інновацій у діяльність вищої школи. Увагу сфокусовано на організації ресурсно-орієнтованого навчання.

Ключові слова: педагогічні інновації, ресурсно-орієнтоване навчання, інформаційний ресурс, електронний інформаційний ресурс.

Соціальні тенденції розвитку країни в контексті її інноваційної політики призвели до необхідності розгортання інноваційної діяльності в освітній практиці, яка характеризується пошуком нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів в освіті, змісті та формах її реалізації; орієнтацією на індивідуалізацію навчання, на навчання протягом усього життя. Створення передумов для організації неперервного навчання протягом усього життя (*lifelong learning*) – завдання, розв'язання якого має забезпечити постійне фахове вдосконалення та конкурентоспроможність випускників ВНЗ України, неможливе без упровадження педагогічних інновацій.

Проблеми педагогічних інновацій у вищій школі досліджували у своїх працях В. М. Вакуленко, І. М. Дичківська, І. А. Зязюн, О. А. Леонтєєва, Т. О. Олійник, В. Ф. Паламарчук, О. В. Попова, Г. К. Селевко, В. І. Урський. Дидактичні основи застосування сучасних інноваційних технологій навчання у вищій школі представлені в працях таких дослідників, як М. І. Бурда, В. Ю. Биков, В. М. Кухаренко, В. В. Лапінський, Н. Г. Ничкало, А. В. Хуторський та ін. Вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають інноваційну педагогічну діяльність як складне, інтегральне утворення, сукупність різних за цілями та характером видів робіт, що відповідають основним етапам розвитку інноваційних процесів та спрямовані на створення і внесення педагогом змін до власної системи роботи. Під інноваційним процесом розуміють комплексну діяльність щодо розробки, засвоєння, використання та поширення нововведень. Найбільш поширеними є когнітивний та гуманістичний підходи, які орієнтують педагога на розвиток мислення та пам'яті студентів, їх інтелектуальних умінь, трансформуючи зміст навчання до потреб та інтересів студентів. При цьому навчальний процес структурується на солідарній основі; викладач виконує роль консультанта та джерела знань, а не контролера; бали виставляються тільки за бажанням студентів; постійно існує вибір пізнавальної альтернативи, а сутність навчання зводиться до накопичення суб'єктивного досвіду. У цьому контексті важливого значення набуває ресурсно-орієнтоване навчання, засади якого ще недостатньо досліджені у сучасній дидактиці.

Метою статті є розкриття теоретико-методичних основ ресурсно-орієнтованого навчання як педагогічної інновації у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Педагогічні інновації – це цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів, педагогічних дій та засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів. Фактично, це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем [2, с. 53-54]. Педагогічні інновації у тісному поєднанні зі сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) забезпечують досягнення педагогічних і дидактичних цілей, оскільки із використанням ІКТ можливості організації навчання, самостійної та індивідуальної роботи студентів розширюються. У контексті педагогічних інновацій актуальним є *ресурсно-орієнтоване навчання* – комплекс методів та засобів навчання, націлених на ціліс-

ний підхід до організації навчального процесу [1, с. 133]. Таке навчання спрямоване не тільки на засвоєння знань і набуття навичок, але і на тренінг здібностей самостійного й активного перетворення інформаційного середовища шляхом пошуку і практичного застосування інформаційних ресурсів, коли для вирішення проблемного завдання майбутнім менеджеру, економісту, юристу чи педагогу пропонується широкий спектр (більше 200-300) спеціалізованих джерел друкованої та електронної інформації. Проаналізуємо характерні риси ресурсно-орієнтованого навчання, які відрізняють його від традиційного.

Зручність. Можливість навчатися в зручний для студента час, у зручному місці й темпі, використовуючи доступні інформаційні ресурси.

Інноваційність. Можливість комплексного використання різноманітних інноваційних технологій навчання: розвивального, диференційованого, діалогічного, креативного; алгоритмізація навчання; використання методів проекту, евристичних питань, ігрових методів; корпоративне навчання, навчання у співробітництві, кейс-технології, технологія веб-квестів тощо.

Індивідуалізація. Можливість із переліку незалежних освітніх ресурсів самостійно формувати план навчання, який орієнтується на особистість студента, та можливість працювати за індивідуальною траєкторією.

Паралельність. Навчання однієї дисципліни здійснюється паралельно з іншою, що посилює принцип міжпредметної інтеграції у навчальному процесі (наприклад, вивчення біології з інформатикою, української мови, літератури з комп'ютерною технікою тощо); та навчання паралельно зі здійсненням професійної діяльності.

Охопленість. Одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації (друкованих підручників, наукової літератури, періодики, електронних бібліотек, банків даних, баз знань і т. д.); спілкування через засоби телекомунікації з викладачами та іншими студентами.

Технологічність. Використання в освітньому процесі новітніх досягнень ІКТ, які сприяють входженню студента у світовий інформаційний простір.

Інтернаціональність. Експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг.

Нова роль викладача. Ресурсно-орієнтоване навчання розширює й оновлює роль викладача, який повинен координувати процес навчання, постійно вдосконалювати закріплені за ним дисципліни, підвищувати свою педагогічну майстерність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій. Позитивний вплив здійснюється і на студента, підвищуючи його творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, уміння взаємодіяти із засобами ІКТ, уміння шукати будь-яку інформацію і самостійно приймати відповідальні рішення.

Нова роль бібліотекаря. Бібліотекар у тандемі з викладачем – мотиватор і прискорювач навчальної діяльності, який направляє студента не тільки в пошуках інформації, але і в становленні творчої особистості, в умінні приймати рішення при розв'язанні професійних завдань. Студенти можуть починати дослідження окреслених проблем навіть без усвідомлення навичок, які вони мають, які їм необхідні, та як ці навички можна здобути, у той час як бібліотекарі цілеспрямовано ведуть їх до інформації, що стосується їхніх потреб [1, с. 134].

Студенти набагато ефективніше розвивають навички інформаційної культури під керівництвом викладачів і бібліотекарів завдяки практиці вирішення завдань, що потребують інформації з багатьох джерел. Завданням бібліотекаря є постійне формування та ведення каталогу інформаційних ресурсів. Взаємодія студентів із книгами, журналами, газетами, мультимедіа, Інтернетом, контакти з людьми мотивують студентів вивчати тему, роблячи спроби знайти інформацію багатьма шляхами і в усіх місцях, де це можливо. Такий процес навчання у поєднанні з елементами дистанційного навчання, з використанням мережних технологій відповідає ідеології сучасного

інформаційного суспільства, де споживання інформації породжує нові інформаційні продукти, послуги і знання.

У контексті ресурсно-орієнтованого навчання викладач, визначаючи студентам тему для самостійного опрацювання, одночасно орієнтує на використання інформаційних ресурсів, як друкованих (підручники, посібники, наукові журнали, збірники), так і електронних. *Інформаційний ресурс* – сукупність документів у інформаційних системах: бібліотеках, архівах, банках даних тощо. *Електронний інформаційний ресурс* – інформаційний ресурс, що зберігається в електронному форматі і може бути знайдений та перетворений засобами комп'ютерної мережі або іншої електронної технології обробки даних (наприклад, CD-ROM) [3, с. 113]. Отже, викладачеві доцільно ознайомити студентів не тільки з переліком популярних електронних інформаційних ресурсів (електронні бібліотеки, журнали, сховища даних, дистанційні курси, блоги, вікі-статті, електронні архіви України), але й із принципами та правилами пошуку інформації в Інтернеті у цілому (пошукові системи та каталоги, портали, системи пошуку наукової інформації, інформаційно-пошукові системи, пошук по контенту електронних бібліотек тощо).

Студентів доцільно ознайомити із поширеними освітніми порталами, веб-сайтами та веб-квестами, оскільки студентам варто вміти розрізняти їх і знаходити в Інтернеті. Освітній веб-сайт (або сайт) – це група взаємопов'язаних веб-сторінок, які розміщені на сервері організації чи приватної особи і присвячена освітній тематиці [6, с. 413]. Наприклад, сайти навчальних закладів (шкіл, ліцеїв, коледжів, інститутів, академій, університетів), основою яких є педагогічна складова [6, с. 413]. Веб-сторінка – це окремий документ у мережі Інтернет, яка має свою адресу. Освітній портал – сайт, що надає користувачеві Інтернету різні інтерактивні сервіси, які працюють у рамках єдиного сайту (тематичний каталог освітніх сайтів, пошук в освітніх веб-сайтах, інформери, корисні лінки, щоденні новини, спілкування тощо). Освітні веб-квести – сторінки освітньої тематики на сайтах в Інтернеті, які мають гіперпосилання на інші сторінки з даної тематики у мережі. Наприклад, сторінка з курсу астрономії має гіперпосилання на сервери обсерваторій, космічних організацій (вітчизняних та зарубіжних) тощо. При цьому сама сторінка оформлюється як освітня, з відповідними цілями, завданнями, очікуваними результатами. Освітні веб-квести можуть бути автономними або входити до навчальних курсів [6, с. 414]. Вони слугуватимуть додатковим стимулом для індивідуалізації навчання, розширюючи кругозір студентів та збагачуючи їх додатковими знаннями.

Особливу увагу слід приділити освітнім інформаційним ресурсам Інтернету: веб-сайти, присвячені окремим сферам освіти, конкретній предметній галузі; веб-сайти – інформаційні представництва навчальних закладів, освітніх організацій, видавництва, виробників комп'ютерних засобів навчання; електронні розсилки з проблем освіти (спеціальні тематичні сервери, які збирають інформацію і переправляють її підписувачам у вигляді повідомлень електронної пошти); інформаційні й довідкові портали (<http://dovidka.if.ua>, <http://ua-info.biz>); ресурси електронних бібліотек і спеціалізованих баз даних (наприклад, *Большая онлайн-библиотека e-Reading*, *Українська бібліотечка* <http://library.org.ua> та ін.).

Варто зазначити, що іноді розмежувати веб-сайт і портал досить складно. Зазвичай, порталом називається комплекс вузлів, підключених до Інтернету за допомогою високошвидкісних каналів, який має розвинений користувальницький інтерфейс і надає єдиний із концептуальної й змістовної точки зору доступ до різних інформаційних ресурсів і послуг, спрямованих на певну аудиторію. Веб-сайт – сукупність інформації, оформленої належним чином (за допомогою http-протоколу) і доступної в Інтернеті всім користувачам. Фактично, веб-сайти й портали відрізняються кількістю і якісним складом доступних сервісів і послуг. Портали мають безліч різноманітних ресурсів, у тому числі електронні книги, журнали, статті, словники, довідкові матеріали, бази

даних, аудіо й відеофайли, форуми, конференції, і надають можливість контекстного, тематичного пошуку на веб-сайтах і в Інтернеті у цілому.

Важлива роль у реалізації процесу ресурсно-орієнтованого навчання відводиться бібліотекарям, які разом із викладачами мотивують студентів до навчальної діяльності, забезпечують початковий тематичний поштовх, направляють студента в його пошуках інформації, спонукають до творчості, одночасно формуючи вміння студентів працювати з бібліотечними каталогом та друкованим джерелом інформації. Бібліотекарям доцільно підготувати список друкованих видань із кожної теми, яка пропонується студентам для вивчення, з короткою анотацією. Варто акцентувати увагу на тому, що викладачі та бібліотекарі не повинні обмежувати студентів у самостійному доборі джерел інформації. Доцільно лише розробити методичні рекомендації, інструкційні картки та пам'ятки щодо використання тих чи інших інформаційних ресурсів та оформлення результатів навчання.

Для ефективного контролю за результатами ресурсно-орієнтованого навчання якнайкраще підходить *метод студентського портфоліо*. *Портфоліо* – це зібрання студентських робіт, які відібрані й упорядковані у такий спосіб, щоб показати прогрес студента у вивченні дисципліни (*портфоліо розвитку*) або показати зразки кращих робіт студента (*демонстраційне портфоліо*) [5, с. 203]. Слугуючи цілям індивідуалізації навчання, портфоліо вможливає простеження індивідуального прогресу студента, досягнутого ним у процесі навчання, без порівняння з досягненнями інших студентів. Такі зібрання студентських робіт можна оформлювати як у друкованому вигляді (папка з роботами), так і в електронному (презентації, гіпертекстові середовища, веб-квести тощо).

Таким чином, ресурсно-орієнтоване навчання сприяє: розкриттю, збереженню і розвитку індивідуальних здібностей студентів; формуванню пізнавальних інтересів, прагненню до самовдосконалення та самореалізації студентської молоді; забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, нерозривності взаємозв'язку між природознавством, технікою, гуманітарними науками і мистецтвом; постійному динамічному оновленню змісту, засобів, форм і методів процесів навчання і виховання. Накопичений досвід роботи з інформаційними ресурсами дозволяє студенту сформувати комплекс навичок і основ знань, які можуть бути використані в ситуаціях навчання в майбутньому та у професійній діяльності.

Ресурсно-орієнтоване навчання формує освітнє середовище, у якому забезпечено три основні режими — асинхронного спільного навчання, синхронного спільного навчання і самоосвіти. Викладачі, бібліотекарі та студенти вже сьогодні забезпечені повним набором засобів для вивчення дисциплін на всіх рівнях організації процесу навчання у вищій школі, варто лише мати бажання вчитися та цілеспрямовано шукати інформацію. Ресурсно-орієнтоване навчання – це фактично навчання на основі міжпредметних зв'язків, пізнавальних, соціальних, навичкоформуючих і практичних цілей, яке передбачає використання сил групової взаємодії, дослідження проблем у складі невеликих груп, критичні обговорення, мозкові штурми й інші інноваційні методи навчання [1, с. 133]. Це крок до освіти протягом усього життя, оскільки неперервна професійна освіта – світова тенденція, основним принципом якої є навчитися здобувати знання [4, с. 13-21].

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів ресурсно-орієнтованого навчання й у подальшому потребує цілісного, системного розгляду та аналізу способів та методів його організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Харків, 1999. – 369 с.
2. Кононец Н. В. З досвіду педагогічних інновацій в Аграрному коледжі управління і права Полтавської ДАА / Н. В. Кононец // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектора еконо-

міки: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 25-27 жовтня 2011 р., м. Дніпропетровськ / [редкол.: Л. А. Запара (відпов. ред.) та ін.]. – Дніпропетровськ : Друкарня ДДАУ, 2011. – Т. 3. – С. 53-54.

3. *Кононец Н. В.* Дидактичні засади розробки електронного підручника як засобу індивідуалізації навчання студентів аграрних коледжів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / *Кононец Наталія Василівна.* – 2010. – 259 с.

4. *Ничкало Н. Г.* Трансформація професійно-технічної освіти України : [монографія] / *Н. Г. Ничкало.* – К. : Педагогічна думка, 2008. – 200 с.

5. Портфолио в зарубежной образовательной практике / [Т. Г. Новикова, М. А. Пинская, А. С. Прутченков и др.] // Вопросы образования. – 2004. – № 3. – С. 201-238.

6. *Хуторской А. В.* Современная дидактика : учебн. [для вузов] / *Андрей Викторович Хуторской.* – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

НАТАЛИЯ КОНОНЕЦ

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ: РЕСУРСНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ

Рассмотрена проблема внедрения педагогических инноваций в деятельность высшей школы. Внимание сфокусировано на организации ресурсно-ориентированного обучения.

Ключевые слова: педагогические инновации, ресурсно-ориентированное обучение, информационный ресурс, электронный информационный ресурс.

NATALIA KONONETS

HIGHER EDUCATION PEDAGOGICAL INNOVATIONS: RESOURCE-ORIENTED TEACHING

The problem of implementing innovations into higher education activities is discussed. Resource-oriented teaching is given focal attention.

Keywords: pedagogical innovations, resource-oriented teaching, information resource, electronic information resource.

Одержано 24.01.2012, рекомендовано до друку 13.02.2012.